

שו"ת חת"ם סופר – יו"ד

סימן שלח

הרב משה סופר

שלום וכל טוב לה"ה הרב המאה"ג החרוץ המופלג זית רענן יפה פרי תואר קרא שמו כבוד מו"ה פלוני נ"י אב"ד ור"מ דק"ק פלוני.

יקרתו הגיעני ונפשו היקרה בשאלתו נידון עיר א' שהרופא כהן ומנימוסי המדינה שאין המתים נקברים עד אחר שבדקו הרופא ומעיד עליו שנתיאש אחר נפלו אם מותר לכהן לכנס אפי' ליגע לבדוק כנ"ל וחפץ מעלתו להתיר ובנה יסודו על ב' דברים (א') אם הדור שלפנינו התירו הלנת מתו' שהוא בעשה ול"ת והתירו משום ס' נפשות ה"ה יש להתיר כאן (ב') נתלה בשו"ת בית יעקב שפלפל אם להתיר לכהן ליכנס לחולה גוסס.

הנה בקראי דברים אלו יוצאים מפה גברא דכוותיה עמדתי מרעיד ונבהל מאד מי הוא זה ואיזהו שהתיר בדור שלפנינו הלנת מתים ולהתיר עפ"י חכמי ישראל לא שמעתי ולא ראיתי. והנה פר"מ נתלה באילן גדול בתשו' יעב"ץ ח"ב ודמיונו וזכרונו כוזב לו כי לא נמצא שם כן אך בספרי המאספים ובס' בכורי עתים נמצא אגרות משנת תקל"ב שהחכם רמ"ד טען להתיר איסורן של חכמי ישראל באמרו כי רופאי זמנינו אמרו שאין נודע גבול המגביל בין חיים למות וא"א אלא בעיכול הבשר והביא ראיתו ממתני' סוף מס' נדה הזב והזבה והנדה וכו' מטמאי' עד שיתעכל הבשר. וכן פסק הרמב"ם. ועוד מריש פרק ח' דמסכת שמחות שמבקרים על המתים עד ג' ימים ופ"א חי אחד אחרי כן כ"ה שנים והוליד בנים וא"כ ק"ו ומה משום כבודו של מת מלינים להביא לו ארון ותכריכים כש"כ מפני פקוח נפש. וכ' מאז חפרו בכוכין והיה אפשר לדפוק על קברו אבל בזמנינו שקוברין בארץ ממש על כרחך להלינו אלו דבריו. והאי חילוק בין קברים לכוכין הזכיר הפרישה בי"ד סי' שצ"ד ובש"ך שם סק"ב.

אך הגאון מו"ה יעב"ץ מחה לי' אמוחא מאה עוכלי בעוכלא ולא נשא לו פנים וגם אגרות מהרב המ"ץ דשווארין יע"ש כי היטב דיבר הרב ההוא. ומעתה לא ידעתי מאן ספון מאן חשוב להתיר. וכמדומה לי הואיל במדינת קיסר יר"ה הורגלו להלן מטעם המלך וגדוליו נשכח הדבר עד שחשבוהו לדין תורה.

ונחזי אנן הנה בלי ספק כשאמרה התורה כי יהי' באיש חטא משפט מות והומת וכו' לא תלין וכו' כי קבור תקברנו והעובר על זה בשום מת עובר על עשה ול"ת ע"כ אז נמסר לנו שיעור מיתה. אולי ה' אז מסורת מבעלי טבעיים הראשונים אעפ"י שנשכח מרופאי זמנינו ועליהם סמכו חז"ל בהרבה ענינים מעניני התורה כמבואר פר"ע פ"ה ע"א וסמכו אקרא לא תסיג גבול ריעך אשר גבלו ראשונים. או אם לא היה להם מסורת מהטבעיים ע"כ קבל מרע"ה השיעור מהלכה למשה מסיני או שסמכו עצמן אקרא כל אשר רוח חיים באפו דהכל תלוי בנשימת האף וכמבואר ביומא פ"ה ע"א ופסקו רמב"ם וטוש"ע.

ולומר נפל מפולת שאני כאשר כ' ידידי נ"י תמי' גדולה בעיני וכי קרא נשמת רוח חיים במפולת מיירי, ועוד דבר ידוע בהיפוך כי המתים מיתה פתאומית יש לחוש יותר שנדמה כמת מחמת בהלה וכעין חולה שיתוק שקורין (שלאג) ואפ"ה כשפסקה נשמתו שוב אין מחללין שבת. וע"כ כלל הוא לכל המתים שזהו שיעור המקובל בדינו מאז היתה עדת ה' לגוי קדוש וכל הרוחות שבעולם אם ימלאו חפניהם רוח לא יזיונו ממקום תורתנו הקדושה. והנה כן משמע ברמב"ם פ"ד מאבל הל' ה' כ' והמעמץ עם יציאת נפש הר"ז שופך דמים אלא ישהה מעט שמא נתעלף והנה היה לנו להודיע אימת יציאת הנפש ואיזה שיעור וגבול יש לו אע"כ סמך עצמו אמ"ש פ"ב מהל' שבת במפולת שבודקין עד חוטמו ושם ניכר יציאת הנפש וע"ז כ' כאן שאחר כך ישהה מעט זמן מועט שמא נתעלף ואז מותר לעמץ עין אע"פ שכתב לעיל שהמעמץ עם יציאת הנפש הר"ז שופך דמים מ"מ אחר ששהה מעט שוב יצא מהחשש עילוף ולא אמר שימתין עד שיראה בו סימני עיכול היינו כתמים שחורים וירוקים שהוא סי' שכבר התחיל הבשר להתעכל בפנימיות והוא לכל הפחות כמה שעות אחר יציאת נשמה או אפי' יום או יומים. אע"כ לא חשש הרמב"ם לספק בזה כלל.

והנה הריב"ש בתשו' סוף סי' מ"ה תפס קצת על הרמב"ם במ"ש מבן הצרפת [הצרפית] ואני לא ידעתי שום תפיסה עליו כי ז"ל בספר המורה ח"א פמ"ב שם המיתה הוא מיתה ממש גם החולי החזק וימת לבו בקרבו והוא היה לאבן [גבי נבל] פי' והרי לא מת ממש ולזה ביאר בבן הצרפית ויהי חליו חזק מאוד עד אשר לא נותרה בו נשמה פי' דאי הוי כתיב וימת הוי אפשר לומר כעין מיתה קמ"ל לא נותרה בו נשמה כלל שוב כ' והאנדלוסי' אומרי' נתבטלה נשימתו עד שלא הושגה לו נשימה כלל כמו שיקרה לקצת חולים בחולי השיתוק [שלאג] ובהחנק הרחם [קראמפף] עד שלא יודע אם הוא חי או מת ויתמיד זה הספק יום או יומים עכ"ל. הנה להרמב"ם יתואר מת חולי חזק מש"ה הוצרך לבאר בצרפית עד שלא נשארה בו נשמה. נמצא להרמב"ם אפשר בן השונמית לא מת ממש אך בן הצרפית מת ולא נשארה בו נשמה ולהאנדלוסי' הוא בהיפוך סתם מיתה הוא מיתה ממש רק בנבל פרט הכתוב וימת לבו והוא לא מת כי בטלו הדופקים כמ"ש רמב"ן בפסוק ויפג לבו כי לא האמין להם ובצרפית פי' בהיפוך לא נותרה בו נשימה אבל הדופקים דפקו כי כן יארע בחולי (שלאג) וחינוק הרחם וחולי (קאלערא) ר"ל שלא נרגש בו אלא דפק בעורק הצדעים או הצוואר אבל נשימה ליכא אבל סתם מיתה הוא מיתה ממש.

נמצא לדידהו בהיפוך הוא בן השונמית היה תחיית המתים ממש אבל בן הצרפית לא היה רק החזרת הנשימה וסברא זו כתבו רדב"ז ח' חמישי סי' ב' אלפים ר"ג ושם דחה כל דבריהם ע"ש. עכ"פ בין לרמב"ם בין לאנדלוסין לא יכחישו תחית המתים או בבן הצרפית או בבן שונמית. אלא לרז"ל שניהם מתו ושניהם החיו אחרי מותם.

אבל כל שאחר שמוטל כאבן דומם ואין בו שום דפיקה ואם אח"כ בטל הנשימה אין לנו אלא דברי תורתנו הקדושה שהוא מת ולא ילינו אותו והמטמא לו אם הוא כהן לוקה אחר ההתראה. ומ"מ בש"ס נדה (ס"ב) [ס"ט] ע"ב אמרי' גזרה שמה יתעלפו דבר פשוט הוא וממקומו הוא מוכרע דאמרי' בעכו"ם דבחי לא מטמא לא גזרי' אחר מותו. וקשה אימתי נדע שיעור מיתתו שנטהר מסמא שלו הלא טרם סימני עיכול אין מיתתו נודע ומה בינו לישראל. אלא האמת יורה דרכו כי כמה שעות או אפי' יום ויומים קודם החלט מיתתו עפ"י בקיאי' המבינים סי' מיתה כמו אנשי החברא המתעסקים עם מתים בזמנינו קודם לזה כבר בטלו חושיותיו והרגשותיו ומוטל כאבן דומם בעילוף הסמוך למיתה והמתעסקים עומדים עליו ומצפים רגע יציאת הנפש עפ"י קבלתם שבידם והוא הרגש כ"ש בנשימה ודפיקה ידועה אבל לכל ההמוני' אין הפרש בין צורתו ושכבו קודם יציאת הנשימה ובין כמה שעות אח"כ עד התחלת סי' עיכול. וא"כ משעת עילוף ההוא עד סי' עיכול שהוא לפעמים יום ויומים אין שום היכר לההמונים אעפ"י שבינו לבינו המבינים שיצאה נשמתו בביטול נשימה קלה ההיא מ"מ כל בני בית לא ידעו ולא יבינו מה בין כלי מסמא שקודם או אח"כ כי בגופו לא הורגשו שום שינוי על כן טמאו את הכל עד שנולדו בו סי' עיכול. ובעכו"ם שאינו מטמא מחיים אז מיד שהמבינים אמרו שבטלה נשימתו הקלה האחרונה אז מטהרין הכלי מסמא מיד.

וע"ד הבריייתא דמס' שמחות רפ"ח דתני' התם יוצאים לבית הקברות ופוקדים על המתים עד ג' ימים ואין בו משום דרכי האמורי מעשה שפקדו א' וחי כ"ה שנים וכו' ורצה הדרישה לומר שזה היה בזמן שקברו בכוכין ומהר"י יעבץ דחה זה שהרי מבואר ברמב"ם פ"ה מהל' אבל הנ"ל שגם בכוכין היה משליכים עליו עפר וא"כ צלע"ג מה יועיל לפקוד על הקבר הלא המתעלף ומניחים אותו בכוכין ועפר על גביו וגם אם אח"ז תשוב רוחו אליו מעילוף הראשון הלא ימות בקברו אם אין אדם עומד שם עוסק עמו ברפואת וכדומה והיה לנו לתקן שיעמדו שומרים ג' ימים שם וכשירגשו בקבר שום נדנוד ותנועה יבוא לסיועתו אבל עתה שהניחוהו בבית הקברות מה יועיל לבקרו פעם ביום וצל"ג. אבל האמת יורה דרכו כי זהו מקרה בעלמא ממקריים הרחוקים א' לאלף שנים שיקום אחרי נפלו וביטול נשימתו ומסור לבקיאים ואפי' מיעוטא דמיעוטא לא הוי כמו חוני המעגל שישן שבעים שנה. ועיין אגרת בקורת מעשים ומקרים נפלאים חוץ להיקש הטבעי ואינו נכנס בגדר חוששי' למיעוט בפקוח נפש אך זאת לדעת כי ההלנה והדפיקה על המתים הוא ממעשי האמורי כאשר רמז מהר"י יעב"ץ באגרותיו להחכם רמ"ד והרי הם קוברים מתייהם בבית תפלתם. וכבר גילה סודם הרמב"ן בדרוש בסרקוסטה לפני המלך ושם אמר שגם הקשקוש בזוג למתים הוא ממעשה אוב וידעוני יע"ש. והנהיגו ישראל ג"כ לבקר על המתים והיה ראוי לאסור ממעשי האמורי ואמר שאין בזה

מדרכי האמורי כיון שכבר נמצא פ"א שמצא קרובו חי ועזרהו עד שחי כ"ה שנים והוליד ה' בנים א"כ המבקר מתו אין לתלות במעשה אמורי' חק בלי טעם כי יש לתלות שרוצה לחוש אולי יחי' קרובו אעפ"י שהוא רחוק ומוקצה מן הדעת כמו מסמר מן הצלוב וכדומה כיון שיש לתלות בדבר מה שוב איננו חק אמורים.

ובזה יובנו דברי הרמב"ם פ"ד מאבל הל' ד' שכ' צדיקים אין בונין נפש על קברם שדבריהם הם זכרונם ולא יפנה אדם לבקר הקברות. והריב"ש בתשו' כתב שהמעתיקים עשו מזה בבא בפ"ע ומשמע שאין לבקר הקברות והוא נגד מס' שמחות הנ"ל, אע"כ בבא אחד הוא עם הצדיקים דבריהם הם זכרונם, וע"כ אין מבקרים אותם כי אינם צריכים לכך. ועיין כ"מ שם והוא דוחק גדול וגם לשבש כל הספרים שעשו ממנו בבא בפ"ע. ועוד צ"ע דהרי הרמב"ם לא מייתי כלל הך דמס' שמחות דמבקרים ואיך כ' כאן דאין מבקרי' קברי צדיקים. אבל מה שנראה לע"ד בזה דודאי בבא בפ"ע היא הנה כבר כתבתי דהדרישה ר"ל דאז שהיה קוברים בכוכין הי' שייך שיחי' אחר נופלו ומהריעב"ץ מקשה דגם בכוכין זורקין עליו עפר ונטמן בעפר ואומר אני כל דברי חכמים קיימים עפ"י הירושלמי ס"פ שני דסנהדרין ודפ"ק דמ"ק בראשונה היה קוברים אותו במהמורות ע"ש פ' לפנים בישראל היה נוהגים ללקט עצמות ע"כ קברו במהמורות עד שתעכל הבשר ושוב ליקטו עצמות וקברו במקומן ע"ש ומשמע שהיה קבר עראי בעלמא ושם היה אפשר לקום אחרי נופלו ומזה מיירי המסכת שמחות ומשבטלו מהמורות כבר בימי אמוראים שבירושלמי שוב ל"ש שיקום מקברו א"כ ממילא שוב אסור לבקר הקבר משום דרכי האמורי נמצא מברייתא זו למד הרמב"ם דאין לפנות לבקר בבית הקברות כלל משום דרכי האמורי ולפענ"ד כוונתי האמת.

מ"מ בהא סלקינן אנו אין לנו אלא דבר התורה ולקבלת אבותינו וכל המהרהר מהרהר אחר השכינה ואיסור הלנת מתים במקומו עומד זולת מקפידת המלך יר"ה וממילא בטלו כל דבריו בטומאת הכהן הרופא חלילה וחלילה.

ומ"ש רמכ"ת בסוף דבריו דלהראב"ד כהנים בזה"ז אינם מוזהרים על הטומאה כיון שכולנו טמאי מתים יעיין בדגול מרבבה ב"ד סי' שע"א ד"ה אמר יחזקאל וכו' ונהירנא כד הוינא טלי יוצק מים ע"י מורי חסיד שבכהונה הגאון מה"ו נתן אדלער ז"ל שנת תקמ"ג בעברנו דרך פראג ראה פני הגאון נב"י זצ"ל והי' פלפולם בדברי הראב"ד והנב"י הראה למורי זצ"ל את אשר כ' על גליונו ומ"ו ז"ל פלפל עליו ונפרדו זה מזה והחליפו פלפולם ע"י ואני הייתי מוציא ומבי' הדברים ואז חזר בו הגאון נב"י והוסיף על הגליון הך אמר יחזקאל וכו' ואני בעניי אח"ז כמו שלשים שנים מצאתי שכ"כ הראב"ד בתמים דעים סס"י רל"ו דאסורי' מן התורה ודברי סמ"ק סי' מ"ח אין לו מובן וצ"ע. על כל פנים אין לו למכ"ת משען בזה.

ונבוא אל יתר דבריו בעז"ה דלפי דעתו אחר שכבר החלטנו לפי הבנתינו למת מ"מ עדיין ספק הוא וכגוסס יחשב ומותר לכנוס משום ס' פ"נ דלמא יצטרך לרפואה וירפאהו הרופא ונתלה בס' למודי ה' אשר נשען על ס' בית יעקב. הנה ס' לימודי ה' לא ידענא לי' אבל תשו' בית יעקב נמצא אתנו וראיתי אותה תשובה והנה עלו כלו

קמשונים. כ' שם דבת"כ איתא אין לי אלא אמו ודאי אביו ספק מניין ת"ל ולאביו משמע דילפינן מזה דמטמא לספק ורמי' לי אאידיך דת"כ לה יטמא ולא לס' למעוטי נתערב וולדה בולד שפחתה משמע שלא יטמא לספק. ותיריך לחלק שאם האב ספק יטמא לו מפני קו' הר"י הצרפת לרשב"א ממ"נ אם איננו אביו הוא אינו כהן אבל לספק אחר לא ע"כ אסור לכהן רופא לטמא לגוסס הצריך לרפואה שמא לא תועיל לו רפואתו אלו דבריו. הנה העתיק לשון הת"כ בטעות כי איתא שם אביו חזקה מניין לא אביו ספק ונבאר לקמן א"ה. הנה מ"ש לה יטמא ולא לנתערב ולדה בולד שפחתה לכאורה למה לי קרא פשיטא דאורי' בחתיכה א' משתי חתיכות כגון נתערב ולדה בולד שפחתה לכ"ע דאורי' נלע"ד דהכא איכא מצות עשה לטמאות הכהן לקרוביו וכופין אותו ומטמאין בע"כ והוי ספק להיפוך אולי אחותו היא ומחוייב לטמא. ונרא' לר' יהושע בעירובין ק"ו ובר"ה כ"ז והיא משנ' בזבחים מתן א' במתן ארבע דדוחין שב ואל תעש' מקמי קום ועשה ה"נ פשיטא דספיקא דקום ועשה שיטמא הכהן דוחה לספיקא שב וא"ת לא יטמא לספק קרוב ולר' יהושע ס"ל לה יטמא לאידיך דרשא שם, לה ולא לאחרים עמה ע"ש. והך דרשא למעוטי ספק אתי' כר"א דס"ל התם ינתנו במתן ד' דחייש לשב ואל תעשה דבל תגרע ע"ש ותבין.

והך דאביו חזקה אינו ר"ל אביו שהוא ספק אלא כל אב אינו ודאי רק מחזקה. דבירושלמי יליף מאביו ואמו דאזלינן בתר חזקה ובש"ס דילן פ"ק דחולין דאזלינן בתר רובא. עיין בב"ש סי' י"ט במח"כ שגה וסבר דהירושלמי יליף מכאן חזקה כעין אותה חזקה דפ"ק דחולין דילפינן מבית מנוגע וליתא אלא חזקה דפ' עשרה יוחסין מעשה שבנה מורכב על גבי כתפה והוא חזקת המנהג שנהגו וזה ילפינן מאביו אע"ג דמחמת רובא הוא דרוב בעילות אחר הבעל מ"מ מי ראה אותו בועל רוב בעילות אולי אפי' לא חדא אך מחמת המנהג כיון שנשא אשתו ומתנהגים זה ע"ז כמנהג העולם מסתמא בעל רוב בעילות. נמצא מכח שניהם חזקה ורובא מחזקין זה לאביו ודאי ואפ"ה קאמר בת"כ אביו חזקה מנין. וע"ז הקשה הר"י צרפית ממ"נ אם אינו אביו איננו כהן והרשב"א סי' רכ"ז האריך מאד וסוף דבריו צריכים ביאור. והכוונה לפע"ד כך הנה ע"כ צריכים להניח אע"ג דלכל התורה הוה אביו חזקה אביו ממש מ"מ לענין וקדשתו כי את לחם אלקיו מקריב ה"א להחמיר טפי ושאני קדושת כהונה. ועיין ר"פ האשה רבה כיוצא בזה ע"כ צריכים קרא. והנה להקריב ע"ג המזבח אין לנו ספק א"כ לא שבקת שום כהן עומד ומקריב וע"כ דסמכין אחזקה. והשתא אפי' קמי שמיא גלי' שזה המקריב איננו כהן והוא מהמיעוט שאינו בן לאביו חזקה מ"מ הוא מקריב כדן וקרבתו רצויים כי כן ציוה נותן התורה ית"ש דניזל בתר חזקה וכמו שאנו אוכלין בשר אע"פ שיארע בהמה מהמיעוט טריפות מ"מ אכלנו בהיתר כי לא ביקש מאתנו אלא שנאכל מרוב. וכן מקריבין בהמות ע"ג המזבח עד"ז. והנה הכהנים בעצמם המקריבים אפי' אם קמי שמיא גלי' שאינו כהן מ"מ אם לחם אלקיך הוא מקריב כדן וכהלכה וראוי להיות כה"ג ונכנס לפני ולפנים ומכפר ומרצה ואם נניח שאותו שמקריב לחם אלקיך צריך קדושה יתירה ולא ניזל בתר רובא וחזקה לטמא אותו א"כ הוי סד"א לא יטמא לאביו חזקה דהרי עכ"פ לחם אלקיך

הוא מקריב אפי' אינו אביו ואותו שמקריב לא יטמא למתים כ"א לקרוביו וודאי, ע"כ צריך קרא לאביו. זו היא פי' דברי ב' ברייתות דת"כ לפענ"ד.

מתוך הדברים למדנו מה שבנה פר"מ יסודו אם הקילו בהלנת המת למה לא נקל בטומאת כהן ליתא אם הקילו בהלנת המתים בשב ווא"ת והלנת המת קיל נבוא להקל בקום ועשה בטומאת כהנים החמורה שאפי' על אביו חזקה צריכים קרא וכל זה לפי דעתו שהתירו הלנה וישתקע ולא יאמר.

מ"מ פשוט יותר מביעא בכותחא דאפי' להפוסקים דכהן אסור לכנס לבית הגוסס מעיקור הדין מקרא להחלו כדעת הב"ח יו"ד סי' ש"ע ובנזיר מ"ג, מ"מ משום ס' פקוח נפש שרי'. ויש לי בזה תמי' רבתי בנזיר ד' ע"ב דאמר' בשמשון בלחי החמור דלמא גוססים שווינהו הקשו תוס' הא אסור לטמא לגוסס ותי' הרא"ש הובא בשיטה מקובצת שם דשאני גוסס בידי אדם מגוסס בידי שמים ע"ש וצ"ל גוסס בידי אדם אינו להחלו כל כך דאינו קרוב למיתה כמו גוסס בידי שמים והוא היפוך ש"ס סנהדרין ע"ח ע"א וצ"ע. עכ"פ פשוט דיכנס ויעסוק ברפואתו אך כל זה אינו רואים שצריך לרפוא ורפואה וה"נ בנידון דידן אם אירע אחר שהחלטנוהו מת ואנו מרגישים בו שום נדנוד ורפרוף ימהר הכהן ויחוש ויכנס משום ספק ספיקא דפ"ג. אבל ליכנס לבית אולי ימצא בו באותו רגע הרגש חיות ויחיהו א"כ נשחט ונבשל בשבת אולי יזדמן חולי ויהיה מוכן לו אשתומא קאמר זה הכהן אינו נכנס לרפואתו אלא לראות אם כבר מת למהר קבורתו.

גם מ"ש עוד אע"ג דימצא רופאים אחרים מ"מ פ"נ הותרה ר"ל כל התורה אצל פ"נ ואין צריך לחזור אחר אחר הנה הא דפ"נ הותרה לא ידענא מנ"ל הנה בכל התירוצים דמייתי הרא"ש שלהי פ' יוה"כ סי' י"ד ליכא דס"ל הותרה אלא מהר"ם מרט"ב דכ' מש"ה אין מאכילין נבלות לחולי משום דשבת הוי כחול גבי חולה א"כ מבואר מדבריו דוקא שבת הותרה ולא נבלות דלדידי' אפי' נבלה מוכנת לפניו מ"מ עדיף לשחוט ולבשל בשבת וע"כ ס"ל וחי בהם דקאי אכל התורה אינו אלא לדחות ולא להתיר אבל ושמרו בני ישראל את השבת לשמור שבתות הרבה הוא מתיר שבת לגמרי וא"כ טומאת כהנים דחוי' ולא הותרה ולשאר פוסקים לא שמענו אלא הרמב"ם פ"ב משבת כ' להדי' שבת דחוי' היא אצל פקוח נפש וכ' הכ"מ בשם הרשב"א דיליף מטומאה דחוי' ה"ה פ"נ. ואם כי דבריו תמוהים דהא ס"פ טרף בקלפי אמרי' להדי' לענין קרבנות שבת הותרה טומאה דחוי' וא"כ כשם שחילקו בקרבנות בין שבת לטומאה דלמא לענין פ"נ נמי, מ"מ אנו אין לנו מי שיאמר כל התורה הותרה ולא דחוי' אצל פ"נ ולו יהיבנא ליה טעותי' היינו אי עומד לפנינו פ"נ ויש לפנינו כהן וישראל נאמר כל הזריז הרי זה משובח ולא נדקדק בין כהן לישראל אבל שיהי' כהן מכין לעצמו לוותר קדושת כהונתו שאם יזדמן לפניו פ"נ יהיה הוא המתעסק ולא אחר וכי אין אנו מצווי' להכין בערב שבת כל ההכנו' לילדת ולחולה ולצרכי מילה כדי שלא נצטרך לחלל שבת, אלא אם לא הביא מע"ש ואירע בשבת אז הזריז הרי זה משובח.

בודאי יפה כ' בזה פר"מ דלרמב"ן דס"ל פראד"מ אין למצוה אלא מקומה ושעתה ומותר למול אע"פ דלית לי' חמימי ואם אח"כ נצטרך לחמימי יהיה פ"נ וה"נ אין לאסור לכהן להיות רופא אע"פ שאם יזדמן אח"כ גוסס הצריך לרפואה מותר לבקרו ולעסוק ברפואתו אע"פ שאינו דומה ממש למילה התם מצוה היא ומוטלת עליו ואין לה אלא מקומה ושעתה ואין צריך לדאוג מה שיהיה אח"ז אבל הכא לאו מצוה המוטלת עליו שיהיה רופא מ"מ יש ללמוד כן מספינה ג' ימים קודם שבת דלרמב"ן לטעמי' דאין הטעם משום דמתנה לחלל שבת והתם לדבר מצוה אפילו לרז"ה מותר ולרמב"ן אפי' בלא דבר מצוה מותר ועיין ב"י גבי מכס מ"מ התם אולי ואולי יזדמן חילול שבת וגבי מכס איננו אלא איסור דרבנן והקילו בהפסד דלא גזרו רבנן בכך וה"נ ברופא אולי יזדמן גוסס שיצטרך לרופא וכולי האי ואולי. ע"כ בשעה שנעשה רופא בהיתר נעשה וכל שיזדמן אח"כ גוסס הצריך לרופא מתירין לו. אבל ביקור מתים אפי' בלי שיצטרכו לו ועל כל המתים צריך ליכנס הוי כמוותר כהונתו משו' פרנסתו זה לא יעלה על הדעת ח"ו. וכ"ז אי היה ספק לנו במתים הללו אי חי או מת אבל אין לנו ספק שקבלתינו אמת והמקיל בהלכה זולת פקידת המלכות יר"ה עובר על עשה ול"ת דאורייתא והכהן המטמא הרי הוא כהן המטמא למתים ולא ישא כפיו כמבואר בטוש"ע, אר"ח, סי' קכ"ח. הנלע"ד כתבתי וה' יראנו נפלאות מתורתו ויצילנו משגיאות ויעשה עמנו לטובה אות הכ"ד.

אחרי שובי התבוננתי לפי הנראה הרופא הזה ממונה גם על בדיקת מתים העכו"ם כמבואר בשאל' ואיך עלה ע"ד השואל להתיר משום פ"נ תינח במתי ישראל בשאר מתים מאי איכא למימר ע"כ נראה הרופא הזה לא ביקש ולא שאל והוא מהמוני' הפריצים והוא מטמא מעצמו לכל מת עכו"ם והשאלה הוא מכשירי יראי ה' אי מותר להם לקרוא לו לטמא עצמו לבדוק מתים שלהם או אסור להם משום לפני עור ומשום מסייע ידי עוברי עברה. ואם כך הוא נ"ל אם אפשר להם להשתדל לסלקו מכל וכל מה טוב. ואם א"א א"כ הרי המתים מוטלים בבזיון בלי קבורה מפקידת המלך שלא לקבור מבלי עדות הרופא שבדקו ומצאו מת וא"כ אי לא יבדקנו הרופא צריך שיהי' מוטל עד שיסריח וא"כ ה"ל מת מצוה שאין לו קוברים שכהן מטמא לו. ונהי שאין זה היתר והתנצלות להכהן כמ"ש לעיל דיוכל למסור אומנת זה לאחר ולא יהיה מת מצוה וכי רשאי לו לעשו' טצדקי לטמא למתים, מ"מ כיון שעכ"פ הוא אינו שומע לקול מלחשים חובר חברים ואין בידינו לסלקו א"כ לדידן ה"ל מת מצוה ומותר וזה היתר ברור. ומ"מ לא הודעתיו להשואל פן יאמרו סתם שהסכמתי להתיר מטעמא דידהו כשם שתלו בוקי סריקי בהגאון מהר"י יעב"ץ ז"ל שהתיר הלנת המתים ככה יתלו בי שהתירתי טומאת כהנים ע"כ שמתי ידי למו פי. וגדולה מזו ר"פ מי שהחשיך עוד אחת הי' ולא רצו חכמי' לגלותה וה"נ דכוותי'.

פ"ב נגהי ליום ד' יוד א"ר כסליו תקצז"ל.

משה"ק סופר מפפד"מ.

מקור: שו"ת חת"ם סופר, חלק ב', יו"ד סימן שלח